

Герасименко Мар'яна Юрїївна
студентка гр. ПОФГм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д. е. н., доцент Горин В. П.

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ НА ФІНАНСОВИЙ ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ

Фінансова грамотність є одним із факторів, які впливають на поліпшення фінансового добробуту людини, тому значна кількість наукових та статистичних досліджень стосується саме даного аспекту. Аналіз фінансового добробуту дає змогу зрозуміти, як фінансові знання, ставлення та поведінка пов'язані з фінансовим становищем і поліпшенням якості життя.

В сучасному суспільстві значення фінансового добробуту окремих осіб та сімей продовжує зростати, оскільки фінансовий добробут населення є основою для процвітання держави.

Фінансовий добробут - це всебічна багатомірна концепція, що включає фінансове задоволення, об'єктивний стан особистих фінансів, фінансове ставлення та поведінку, які неможливо оцінити за одні показником.

Фінансовий добробут є унікальним для кожної особи – для одних – це знання того, що вони можуть впоратися з будь-якою фінансовою надзвичайною ситуацією, а для інших – це досягнення своїх фінансових цілей або наявність фінансової свободи та вибору. На індивідуальному рівні фінансовий добробут можна характеризувати як здатність розумно витратити грошові кошти, накопичувати заощадження на короткостроковий та довгостроковий період, управляти кредитами та боргами, а також вміло планувати особистий бюджет.

Не існує універсального підходу для досягнення фінансового добробуту, але, існує багато ресурсів, продуктів та інструментів, які допомагають людям покращити своє фінансове становище. Одним з таких інструментів є фінансова грамотність, адже фінансово грамотні громадяни вміють розробляти фінансові цілі в площині ключових взаємопов'язаних сфер: витрати, заощадження, запозичення та планування, що допомагає їм досягти фінансового благополуччя, впевненості та добробуту.

Фінансова грамотність надає громадянам впевненість при оформленні фінансових документів, допомагає виробити навички спілкування з чиновниками. Прикладом важливості фінансової грамотності для особистого добробуту людини є той факт, що більше 300 тис. осіб похилого віку в Канаді не отримувало належну їм за законом державну допомогу (GIS) через недостатній рівень фінансової грамотності тобто, невміння грамотно заповнювати та подавати декларації з податку на прибуток.

Статистичні дослідження показують, що понад 60% українців вважають рівень свого фінансового добробуту низьким або навіть дуже низьким. Рівень добробуту значно нижчий у людей віком старше 60 років [1].

Наприклад, 67% респондентів відповіли, що вважають свій фінансовий стан як такий, що обмежує їхню здатність робити важливі для них речі.

А 58% опитаних вказали, що їхнім сім'ям важко дозволити такі базові речі як їжа чи одяг. Така негативна оцінка фінансового добробуту поширена як серед міського, так і сільського населення в країні. Тобто, значний прошарок громадян відчуває брак коштів та переживає стрес через базові повсякденні витрати.

«Рівень доходів громадян є найважливішим показником їхнього добробуту, оскільки визначає матеріальні та духовні можливості життя людини, її відпочинку, отримання освіти, підтримання здоров'я та задоволення інших потреб» [2, с. 4]. Згідно з офіційною статистикою, яка передається світовому Банку, в Україні починаючи з 2009 року немає громадян з доходами менше 1,9 USD на день (цей рівень визначений як рівень крайньої бідності). Водночас представляє більший інтерес динаміка кількості громадян з доходами 3,20 USD, які визначені як рівень бідності для економік з доходами нижче середньосвітового [2, с. 4]. В 2018 році спостерігалось зростання частки населення України, що перебувало за межею бідності згідно з абсолютним критерієм, встановленого Світовим банком.

Доцільно проаналізувати результати вибіркового опитування домогосподарств щодо самооцінки ними рівня своїх доходів, яке регулярно проводиться Державною службою статистики. Об'єктом опитування є домогосподарства всіх регіонів країни: вибірка включає тих, хто проживає у великих та малих містах, селах, включаючи й мешканців гуртожитків.

Самооцінка домогосподарствами рівня своїх доходів містить інформацію про суб'єктивне визначення рівня достатності річних доходів для задоволення основних потреб. Це стосується витрат на харчування, здійснення заощаджень; дані щодо обмежень у споживанні для окремих груп домогосподарств через нестачу коштів, наприклад, неможливість забезпечити дітям споживання фруктів чи оплатити перебування дітей у дитсадку тощо.

В оцінках домогосподарствами рівня й структури свого добробуту відбулися певні зміни. У 2019 р. суттєво зросла частка тих, хто був здатний робити заощадження (11,2% проти 7,8% у 2017 р. і 8,7% у 2018 р.). Цей момент є позитивним. Решта домогосподарств були не в змозі відкладати на майбутнє і витрачали гроші виключно на споживання. Несуттєво зменшилася питома вага тих, кому доходів було достатньо (з 49,6% до 47,3%) [3].

Аналіз складу і структури сукупних витрат населення України показує, що споживчі витрати займають доволі велику частку, хоча і можна зауважити позитивну тенденцію до її зменшення. В 2016 році питома вага споживчих витрат домогосподарств становила більше 93%, у 2017 – майже 93%, у 2018 – 92%, а у 2019 – 91% (рис. 1).

Отже частка неспоживчих витрат зросла з 6,8% до 8,7% і це позитивні зміни в структурі сукупних витрат.

Споживчі витрати – це витрати на оплату товарів та послуг, що задовольняють поточні потреби членів домашніх господарств і складовими споживчих витрат є продовольчі витрати; непродовольчі витрати; оплата послуг. В Україні ж продовольчі витрати займають більше 54% [4-6]

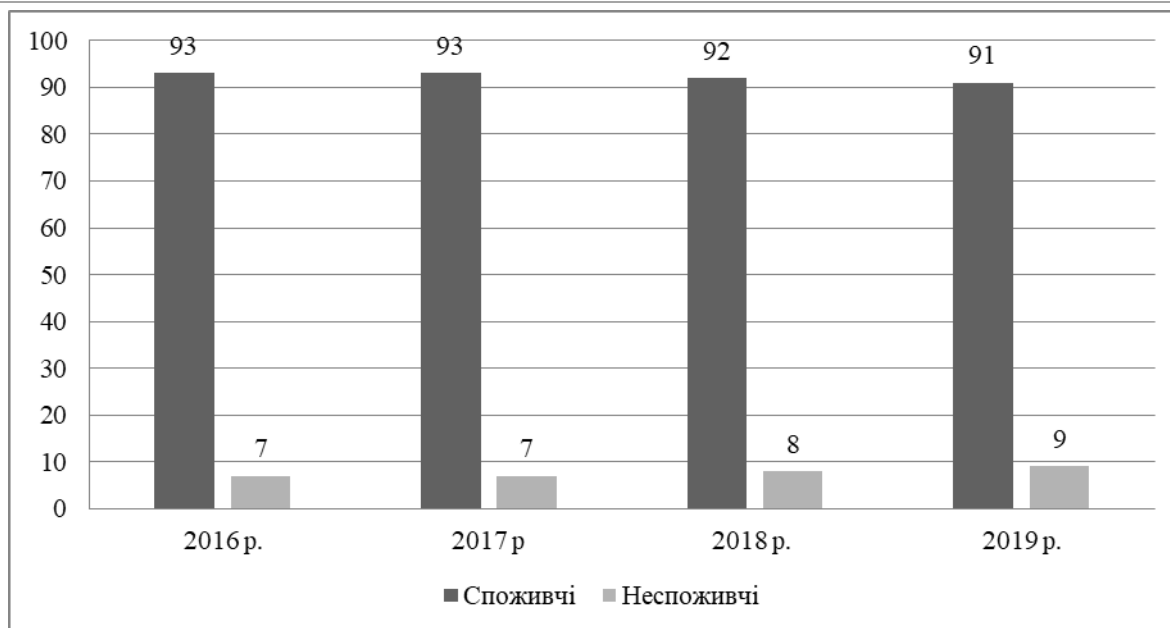

Рис. 1. Частка споживчих і неспоживчих витрат домогосподарств в Україні*

*Складено автором на основі [4-6]

У розвинених країнах структура споживчих витрат, яка визнана оптимальною, така: продовольчі товари – 30%, інші – 70%. Непродовольчі витрати коливаються на рівні 27%, оплата послуг займає близько 16%, частка витрат на послуги з 2016 по 2019 рік зросла від показника 15,9% до 17,8%.

Найбільшу частку в сукупних витратах займає стаття витрат - «продукти харчування та безалкогольні напої» – більше 46%. Витрати на житло, воду, електроенергію, газ тощо займали в середньому 16%, інші витрати були доволі незначними.

У 2019 році надалі низькою залишилась питома вага витрат на охорону здоров'я – 4,0%, на освіту – 1,8% та на відпочинок та культуру – 1,8%. Ці витрати впливають на фізичний і духовних розвиток громадян, тому економія коштів на зазначені потреби негативно впливає на якість життя людей.

Таким чином, дохід є важливим чинником фінансового добробуту, однак як показують дослідження, ставлення до фінансових питань, фінансові знання і поведінка людей також серйозно впливають на рівень добробуту та якість життя громадян. Між рівнем фінансового добробуту і рівнем особистого або сімейного доходу існує взаємозв'язок, і чим вищим є дохід, тим краще фінансове становище.

Список використаних джерел:

1. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні. Результати дослідження. Проект USAID «трансформація фінансового сектору». Червень 2019. Київ. Україна. 48 с.

2. Омельчук В. О. Доходи населення в концепції сталого розвитку: національний та регіональний виміри. *Економіка та держава*. 2020. № 12. С. 4-10.

3. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів (за даними вибіркового опитування домогосподарств). Статистичний збірник. К., 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/17/Arch_sdrd_zb.htm.

4. Витрати і ресурси домогосподарств в Україні у 2017 р. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств): стат. зб. К.: Держкомстат України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

5. Витрати і ресурси домогосподарств в Україні у 2018 р. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств): стат. зб. К.: Держкомстат України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

6. Витрати і ресурси домогосподарств в Україні у 2019 р. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств): стат. зб. К.: Держкомстат України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.